

Muhamed Hodžić

PREGLED ARHIVSKE GRAĐE RIJASETA ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Uvodne napomene

Građa Arhiva Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je specijaliziranog tipa, nastala u radu organa i institucija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Ona predstavlja značajan i veoma bogat izvor podataka iz historije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Predstavlja dio kulturne baštine Islamske zajednice i Bošnjaka, dragocjeno i nezamjenljivo svjedočanstvo o našoj prošlosti.

Arhivska građa nastala je u razdoblju od 1882. do 1970. godine u ukupnoj količini od 454 dužinska metra. Arhiv je smješten u prostorijama Gazi Husrev-begove biblioteke u ulici Hamdije Kreševljakovića broj 58 u Sarajevu. Nije zasebna institucija, već odjeljenje u sklopu Gazi Husrev-begove biblioteke. Puni naziv arhiva je: Arhiv Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Arhiv trenutno raspolaže sa devet fondova i tri arhivske zbirke. Fondovi su u potpunosti sačuvani, djelimično su sređeni, pristupačni su, a kao pomagala mogu poslužiti izvorni protokoli i druge pomoćne arhivske knjige. Većina dokumentacije pisana je na bosanskom jeziku, manje na osmanskome, njemačkom, arapskom i drugim jezicima.

U toku posljednje agresije na Bosnu i Hercegovinu, iz sigurnosnih razloga, građa je često premješšana i tom prilikom dosta oštećena i rasuta. Arhivska služba Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, koja je oformljena 1997. godine, uspjela je građu obraditi do nivoa u kojem se na perspektivu arhiva može gledati s dosta optimizma. Građu Arhiva Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini mogu koristiti naučni i stručni radnici kao i druga lica za naučnoistraživački, publicistički i sličan društveno koristan rad. Građa se koristi, uz nadzor arhivskog radnika, u učionici Gazi Husrev-begove biblioteke svakim radnim danom od 8 do 15 sati.

Sadržajna karakteristika arhiva obuhvaća:
period austrougarske okupacije,
period Kraljevine Jugoslavije,
period njemačke okupacije i endehazije
(Nezavisna država Hrvatska) te
period Socijalističke Jugoslavije.

Period austrougarske okupacije

Okupacijom Bosne od strane Austro-Ugarske Islamska zajednica je bila je prepuštena sama sebi. Ukidaju se i posljednje veze sa Osmanskim carstvom u periodu u kojem još uvijek u svim segmentima društva i države ne funkcionira nova, austrougarska vlast.

U Osmanskom carstvu skoro da nije postojala razlika između državnih i vjerskih institucija. U tom periodu Bošnjaci nisu imali vlastitu islamsku organizaciju. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini kontrolirana je od strane šejhu-l-islama u Istanbulu.

Austrougarskom okupacijom bošnjačka islamska zajednica je zatečena, bez samostalnih vjerskih institucija, podijeljena na one koji su za saradnju sa okupacionim vlastima i one koji su protiv administrativnog odvajanja od organizacije Osmanskog carstva. Takvo stanje Islamske zajednice trajalo je sve do 1882. godine kada je od strane austrougarske vlasti imenovan Reisu-l-ulema i Ulema-medžlis. Bili su ovo prvi organi Islamske zajednice Bosne i Hercegovine u austrougarskom periodu koji su preuzeli nadzor nad Islamskom zajednicom i vakufima i koji čine prve imaoce ovog arhiva.

U ovom periodu donesen je i Statut za autonomnu upravu muslimanskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova za Bosnu i Hercegovinu čime je riješen status i okvir djelatnosti Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ulema medžlis sa Reisu-l-ulemom na čelu čini Rijaset sa sjedištem u Sarajevu, koji je zadužen za vrhovno rukovođenje i upravljanje vjerskim poslovima u Bosni i Hercegovini.

O vakufima i vakufskoj imovini brinula se Uprava samostalnih vakufa sa mutevelijom na čelu i Centralna vakufsko-mearifska zaklada, koja je bila pod nadzorom Vakufsko-mearifskog saborskog odbora.

Vremenski raspon arhivske građe ovog perioda traje od 1882. do 1918. godine.

Period Kraljevine Jugoslavije

Počinje formiranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine i traje do 1941. godine.

Organizacija i ustrojstvo Islamske zajednice ostaje isto kao po Statutu iz 1909. godine, a jedino se nadležnosti i propisi proširuju na Srbiju i Makedoniju. Pojedine institucije dobivaju nove nazive a ne mijenjaju strukturu i nadležnost kao što su: Centralna vakufsko-mearifska zaklada, koja dobija naziv Vakufska direkcija, te Kotarsko vakufsko mearifsko- -povjerenstvo koje se preimenuje u Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo i sl.

Godine 1930. donesen je Zakon o Islamskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije, koji je skoro prijepis Statuta iz 1909. godine. Godine 1936. biva donesen Zakon i Ustav Islamske zajednice Kraljevine Jugoslavije po kojem na čelu Islamske zajednice stoji reisu-l-ulema sa užim i širim savjetom i dva ulema-medžlisa: jedan u Sarajevu i jedan u Skoplju. Sjedište reisu-l-uleme je u Sarajevu.

Period njemačke okupacije i endehazije (Nezavisna država Hrvatska) predstavlja period od 1941. do 1945. godine, odnosno period Drugog svjetskog rata. U tom razdoblju nije bilo promjena u ustrojstvu Islamske zajednice. Bilo je pokušaja donošenja Ustava Islamske zajednice u Nezavisnoj državi Hrvatskoj, ali usljed tradicionalne diobe vjerskog i svjetovnog autoriteta kod Bošnjaka bilo je onemogućeno donošenje takvog novog Ustava. U tom periodu Islamska zajednica je bila ustrojena po Zakonu i Ustavu iz 1936. godine.

Period Socijalističke Jugoslavije traje od 1945. do 1990/91. godine. Godine 1947. donesen je Ustav Islamske zajednice u Socijalističkoj Jugoslaviji. Propisi Islamske zajednice u ovom periodu često su mijenjani dopunama Ustava 1949., 1950. i 1955. godine. Godine 1969. usvojen je novi Ustav Islamske vjerske zajednice.

Teritorijalna nadležnost arhiva obuhvaća državu Bosnu i Hercegovinu. Stvarna nadležnost arhiva se odnosi na građu nastalu u radu organa i institucija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kao što su: Ulema- -medžlis, Zemaljska vakufska komisija, Zemaljsko vakufsko povjerenstvo, Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo, Vakufsko-mearifski sabor, Vakufsko-mearifski saborski odbor, Vakufska direkcija, Sresko- -vakufsko-mearifsko povjerenstvo Sarajevo, Kotarsko-vakufsko- -mearifsko-povjerenstvo Sarajevo, muftijstva (sarajevsko, tuzlansko, mostarsko, travničko, banjalučko i bihaćko), Vrhovno islamsko starješinstvo, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Mešihat Islamske zajednice BiH i odbori Islamske zajednice BiH. Zatim, arhivska građa vezana za završne račune, proračune, budžete i sl., arhivske knjige i arhivske zbirke geografskih karata, skica, nacрта, projekata i sl.

Ovu podjelu je važno imati na umu jer su i fondovi arhiva ovako podijeljeni.

Nadamo se da ovaj kratiki vodič kroz arhiv može korisno poslužiti za upoznavanje sa dosada obrađenim spisima i njihovom vrijednošću.

ARHIVSKI FONDOVI U ARHIVU

1. ULEMA-MEDŽLIS

Signatura: UM

Godine 1882. imenovan je Reisu-l-ulema u Bosni i Hercegovini kao duhovni poglavar Bošnjaka kome je povjerena uprava i nadzor nad svim vjerskim djelatnostima, imenovanjima i kontrolama unutar Islamske zajednice i njenih djelatnika.

Ulema-medžlis sa sjedištem u Sarajevu glavni je organ koji vrši upravu i nadzor nad cjelokupnim islamskim, vjersko-prosvjetnim i kulturnim životom Bošnjaka. Ulema-medžlis se sastoji od reisu-l-uleme kao predsjedatelja i četiri člana. Ulema-medžlis sa reisu-l-ulemom na čelu čini Rijaset.

Arhivska građa Ulema-medžlisa nastala je radom institucije Rijaseta Islamske zajednice BiH (Ulema-medžlis sa reisu-l-ulemom na čelu). Rad ove institucije može se podijeliti na tri perioda: period austrougarske okupacije, period Kraljevine Jugoslavije i period njemačke okupacije i endehazije (Nezavisne države Hrvatske). Treba napomenuti da u periodu

Socijalističke Jugoslavije Ulema-medžlis pod ovim imenom ne postoji. Međutim, po nadležnostima i pravima, institucija Islamske zajednice pod nazivom Vrhovno islamsko starješinstvo sa reisu-l-ulemom na čelu predstavlja kontinuitet rada institucije Ulema-medžlisa.

Institucija reisu-l-uleme u svim spomenutim periodima, sa istim nadležnostima i pravima, ostvarivala je kontinuitet postojanja i djelovanja.

Fond: Ulema-medžlis i reisu-l-ulema (1882.-1918.), (1918.-1941.), (1941- 1945.) godine.

Grada fonda: potpuno sačuvana; knjige u fazi sređivanja; sadrži 150 svežnjeva spisa (u jednom svežnju ima 500 brojeva spisa); vremenski raspon od 1882. do 1945. godine; grada je u dobrom stanju; sredena; pristupačna; jezik građe je bosanski, osmanski, arapski; pismo latinica i arapsko pismo; kao pomagala mogu poslužiti izvorni protokoli, zapisnici, imenici i druge arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 150.

2. ZEMALJSKA VAKUFСКА KOMISIJA

Signatura: ZVK

Zemaljska vakufska komisija organizirana je 1883. godine od strane Zajedničkog ministarstva u Beču radi uređenja vakufskih poslova u Bosni i Hercegovini. Ova institucija nastala je iz potrebe da se popuni vakuum nastao austrougarskom okupacijom. Islamska zajednica je u takvoj situaciji morala usklađivati svoju organizaciju sa novim političkim prilikama. Zemaljska vakufska komisija preuzela je brigu o vakufima, donosila je propise o upravljanju vakufima i imenovanju vakufskih službenika te upravljala prihodima vakufa pod budničom kontrolom Zemaljske vlade u Sarajevu. Ova organizacija u Islamskoj zajednici bila je privremenog karaktera. Pod imenom Zemaljska vakufska komisija spominje se do 1888. godine.

Vremenski raspon građe ove organizacije traje od 1883. do 1888. godine.

Fond: Zemaljska vakufska komisija (1883.-1888.)

Grada: Grada je potpuna; knjige u fazi sređivanja; spisa svežnjeva 10 (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon 1883.-1888.; dobro sačuvana; sredena; pristupačna; jezik bosanski, osmanski, arapski;

pismo latinica i arapsko pismo; kao naučnoobavještajna sredstva mogu poslužiti izvorni protokoli, zapisnici, imenici i druge arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 10.

3. ZEMALJSKO VAKUFSKO POVJERENSTVO

Signatura: ZVP

Zemaljsko vakufsko povjerenstvo kao organ Islamske zajednice spominje se od 1888. godine. Zemaljska vlada je 1894. godine izdala naredbu o vakufskoj upravi, po kojoj je najviši organ uprave vakufima u Bosni i Hercegovini bilo Zemaljsko vakufsko povjerenstvo sa sjedištem u Sarajevu kao savjetodavni i nadzorni organ. Osnovni zadatak ovog tijela je nadzor nad cjelokupnim radom Zemaljskog vakufskog ravnateljstva.

Zemaljsko vakufsko povjerenstvo je sačinjeno od predsjednika, sekretara, vakufskog nadzornika, četiri člana Ulema-medžlisa, dvojice predstavnika svakog okruga i dvojice sudija Vrhovnog šerijatskog suda.

Fond: Zemaljsko vakufsko povjerenstvo (1894.-1909.),

Grada: Potpuna; knjiga 34; 25 svežnjeva spisa (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon od 1888.-1895.; potpuno sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski, osmanski, arapski; pismo latinica i arapsko pismo; ima urudžbene zapisnike, imenike i druge pomoćne arhivske knjige.

Knjige:

1. urudžbeni zapisnici 1883.-1893.; knjiga 7,

2. ostale knjige; 1883.-1895.; knjiga 27,

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 25

4. ZEMALJSKO VAKUFSKO RAVNATELJSTVO

Signatura: ZVR

U godini 1894. osnovano je Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo u Sarajevu, naredbom Zemaljske vlade, kao izvršni organ Zemaljskog vakufskog povjerenstva. Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo čine predsjednik, sekretar, nadzornik vakufa, određen broj činovnika i pomoćnog osoblja.

Zadatak ovog tijela je da nadzire kotarska povjerenstva, da odobrava budžete vakufa i odlučuje o upotrebi vakufskih sredstava.

Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo je djelovalo od 1894. do 1909. godine.

Fond: Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo (1894.-1909.),

Građa: Potpuna; knjiga 67; 93 svežnjeva spisa (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon 1895.-1909.; potpuno sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski, osmanski, arapski; pismo latinica, arapsko pismo; ima djelovodne protokole, urudžbene zapisnike, indekse i druge pomoćne arhivske knjige.

Knjige:

1. urudžbeni zapisnici 1906.-1909., knjiga 3,

2. ostale arhivske knjige 1895.-1909., knjiga 64,

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 93

5. VAKUFSKO-MEARIFSKI SABORSKI ODBOR

Signatura: VMSO

Nezadovoljstvo muslimana vjerskom i vakufskom organizacijom, njihova dugogodišnja borba za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju, rezultirala je donošenjem Statuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova Bosne i Hercegovine 1909. godine. Po tom Statutu vrhovni autonomni i nadzorni organ za cjelokupni vakufsko-mearifski imetak je Vakufsko-mearifski sabor, čiji je izvršni organ Vakufsko-mearifski saborski odbor. Sjedište Vakufsko-mearifskog sabora je u Sarajevu a njegove nadležnosti protežu se na skoro sva pitanja upravljanja vakufima.

Vakufsko-mearifski saborski odbor sačinjavaju: direktor, sarajevski muftija i šest članova iz svojih okruga. Sjedište saborskog odbora je u Sarajevu.

Saborski odbor predstavlja upravno i izvršno tijelo sabora. Djelovanje Vakufsko-mearifskog sabora i saborskog odbora može se podijeliti na tri perioda: austrougarski period, period Kraljevine Jugoslavije te period njemačke okupacije i Nezavisne države Hrvatske. Nadležnosti Vakufsko-mearifskog sabora i saborskog odbora u periodu austrougarske okupacije i okupacije Njemačke i Nezavisne države Hrvatske odnose se na Bosnu i

Hercegovinu sa sjedištem u Sarajevu, dok su u periodu Kraljevine Jugoslavije postojala dva Vakufsko-mearifska sabora sa svojim saborskim odborima, jedan sa sjedištem u Sarajevu a drugi sa sjedištem u Skoplju.

Fond: Vakufsko-mearifski sabor i saborski odbor (1909.-1945.).

Građa: Građa je potpuna; knjige u fazi sređivanja; 300 svežnjeva spisa (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon 1909.-1930.; dobro sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski, arapski; pismo latinica i arapsko pismo; ima izvorne protokole, zapisnike, imenike i druge arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 300

6. VAKUFСКА DIREKCIJA

Signatura: VD

Vakufska direkcija je izvršni organ Vakufsko-mearifskog sabora i njegovog Saborskog odbora. U periodu Kraljevine Jugoslavije postojale su dvije Vakufske direkcije, jedna u Sarajevu, a druga u Skoplju. Na čelu Vakufske direkcije je direktor. Vakufska direkcija djeluje od 1930. do 1958. godine, kada je i ukinuta. Arhivska građa, o kojoj pišemo, odnosi se na građu Vakufske direkcije iz Sarajeva.

Iako je organizacija vakufa u Bosni i Hercegovini ostala ista i poslije 1918. godine, faktička organizacija vakufa je bila neuređena. Dio vakufske imovine potpao je pod udar nepravične agrarne reforme, veliki dio je zapušten usljed ratnih prilika a upravljanje vakufima je prepušteno nesavjesnim mutevelijama koji su sa vakufima postupali na neprimjeren način. Postojeći vakufi su nestajali, a nije postojala niti formalno-pravna mogućnost uvakufljavanja bilo kakve imovine niti stvaranja novih vakufa bilo kojeg tipa.

Godine 1930. donesen je Zakon o Islamskoj vjerskoj zajednici, a iste godine i Ustav Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije čime se uspostavljaju nove uprave vakufa i polahko se sređuje stanje u vakufima. Godine 1936. došlo je do izmjene i dopune Zakona i Ustava Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije. Što se tiče upravljanja vakufima, nije bilo znatnijih izmjena.

Fond: Vakufska direkcija (1930.-1958.)

Grada: potpuna; knjige u fazi sređivanja; 390 svežnjeva spisa (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon 1930.-1958.; dobro sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski, arapski; pismo latinica, i arapsko pismo; sadrži protokole, zapisnike, imenike i druge pomoćne arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 390.

7. SRESKO VAKUFSKO-MEARIFSKO POVJERENSTVO

Signatura: SVMF

Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo je organ vjersko-prosvjetne i vakufsko-imovinske uprave Islamske zajednice na području svoga sreza sa više od 10 000 muslimana. Njegovo sjedište je mjesto i teritorija sreske upravne vlasti. Vremenski raspon od 1930. do 1941. godine.

Fond: Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo (1930.-1941.)

Grada: potpuna; knjige u fazi sređivanja; svežnjeva 47 (u jednom svežnju, u prosjeku 500 brojeva spisa); vremenski raspon 1930.-1940.; dobro sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski; pismo latinica; ima protokole, zapisnike, imenike i druge pomoćne arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 47

8. KOTARSKO VAKUFSKO-MEARIFSKO POVJERENSTVO

Signatura: KVMP

Ovaj organ vjersko-prosvjetne i vakufsko-imovinske uprave Islamske zajednice, pod imenom Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo, pojavljuje se u periodu njemačke okupacije, odnosno Nezavisne države Hrvatske. Nadležan je na području svoga kotara, gdje mu se nalazilo sjedište uprave. Ima iste nadležnosti i prava kao, gore spominjano, sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo.

Fond: Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo (1941.-1945.)

Grada: nepotpuna; knjige u fazi sređivanja; 49 svežnjeva spisa (u jednom svežnju, u prosjeku 500 brojeva spisa); vremenski raspon 1941.-1947.; dobro sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski; pismo latinica; ima protokole, zapisnike, imenike i druge pomoćne arhivske knjige.

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 49

9. MUFTIJSTVA: SARAJEVSKO, TUZLANSKO, MOSTARSKO, TRAVNIČKO, BANJALUČKO I BIHAČKO

Muftija je glavno vjersko lice Islamske zajednice na svom području (muftijstvu). Muftijstvo je područje i sjedište na kojem djeluje i radi muftija.

Institucija muftije postojala je u svim gore spomenutim periodima, sa skoro istim nadležnostima i pravima. Arhivska građa muftijstava, koja se nalazi u našem arhivu, odnosi se na period od 1914. do 1935. godine.

Fond: muftijstva: Sarajevsko, Tuzlansko, Mostarsko, Travničko, Banjalučko i Bihačko (1914.-1935.).

Građa: nepotpuna; knjige u fazi sređivanja; 60 svežnjeva spisa (u jednom svežnju 1000 brojeva spisa); vremenski raspon 1914.-1935.; dobro sačuvana; sređena; pristupačna; jezik bosanski, osmanski, arapski; pismo latinica i arapsko pismo;

Spisi: Opći spisi; svežnjeva 60.

ARHIVSKA GRAĐA NASTALA

U PERIODU SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE

Arhivska građa nastala u periodu Socijalističke Jugoslavije odnosi se na građu nastalu u radu organa i institucija Islamske zajednice koje su djelovale u Socijalističkoj Jugoslaviji od 1945.-1990. godine, a to su:

- odbori Islamske zajednice;
- muftije;
- sabori Islamske zajednice;
- starješinstva Islamske zajednice;
- Vrhovni sabor Islamske zajednice;
- Vrhovno islamsko starješinstvo;
- reisu-l-ulema.

Za ovu građu možemo kazati da količinski iznosi 85 metara dužnih. Dobro je sačuvana, registraturno sređena i djelimično je pristupačna. Jedan dio se nalazi u depou Vakufske direkcije u ulici Reisa Džemaludina Čauševića broj 2 u Sarajevu, a drugi dio u prostorijama Sekretarijata Rijasetu Islamske zajednice u Sarajevu u ulici Zelene beretke broj 17. Vremenski raspon građe je od 1945.-1990. godine. Većina građe, što se

tiče teritorijalne nadležnosti, odnosi se na Bosnu i Hercegovinu, manji dio na teritoriju bivše Jugoslavije.

ARHIVSKE ZBIRKE U ARHIVU

1. PROJEKTI

Signatura: ZP

U toku sređivanja arhivske građe izdvojeni su projekti, nacrti i slična arhivska građa. Većina građe je iz perioda Socijalističke Jugoslavije, manji dio je iz ranijeg perioda. Projektna dokumentacija je dosta oštećena. Popisana je i odložena po abecedi. Arhiv posjeduje 741 projekat, nacrt i sl.

2. KARTE

Signatura: ZK

Zbirka karata, skica i sl. nastala je izdvajanjem građe iz raznih fondova Arhiva Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prilikom njihovog sređivanja. Zbirka raspolaže sa 180 karata, skica i sl. Najstarija karta je iz 1827. godine.

3. ZAVRŠNI RAČUNI

Signatura: ZR

Arhivska građa završnih računa odnosi se na građu nastalu u radu Sreskog vakufsko-mearifskog povjerenstava u Sarajevu, Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstava u Sarajevu, samostalnih vakufa, organizacija Islamske zajednice kao što su: medrese, tekije i sl. Građa je registraturno uređena u količini 112 metara dužnih, ili 561 svežanj spisa. Dobro je sačuvana, vremenski raspon od 1910.-1972. godine, arhivistički sređena, pristupačna, pretežno računovodstveni i blagajnički spisi predstavljaju sadržajnu karakteristiku građe, jezik je bosanski, pismo latinica.

REGISTAR SIGNATURA ARHIVSKIH FONDOVA I ZBIRKI

ARIZBIH - Arhiv Rijasetu Islamske Zajednice u Bosni i Hercegovini,

KVMP - Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo,

SVMP - Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo,

UM - Ulema-medžlis,

VD - Vakufska direkcija,

VMSO - Vakufsko-mearifski saborski odbor,

ZK - Zbirka karata,

ZP - Zbirka projekata,

ZR - Zbirka završnih računa

ZVP - Zemaljsko vakufsko povjerenstvo.

ZVK - Zemaljska vakufska komisija,

ZVR - Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo.

REGISTAR ARHIVSKIH FONDOVA I ZBIRKI

- Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo 1941.-1945.,

- Muftijstva: Sarajevsko, Tuzlansko, Mostarsko,

Travničko, Banjalučko i Bihaćko 1914.-1945.,

- Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo 1930.-1941.,

- Ulema-medžlis, reisu-l-ulema 1882.-1945.,

- Vakufska direkcija 1930.-1958.,

- Vakufsko-mearifski sabor,

Vakufsko-mearifski saborski odbor 1909.-1945.,

- Zbirka završnih računa 1910.-1972.,

- Zbirka karata i skica srezova BiH,

- Zbirka projekata, nacrti i sl.,

- Zemaljska vakufska komisija 1883.-1888.,

- Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo 1894.-1909.,

- Zemaljsko vakufsko povjerenstvo 1894.-1909.

STANJE ARHIVSKIH FONDOVA I ZBIRKI

Red. Br.	Naziv fonda	Količina građe knj. svež. mI		
1.	Ulema-medžis, 1882.-1945. - 150 14	-	150	14
2.	Zemaljska vakufska komisija, 1883.-1888. -	-	10	1,5
3.	Zemaljsko vakufsko povjerenstvo, 1894.-1909.	34	25	4,5
4.	Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo, 1894.-1909.	67	93	17
5.	Vakufsko-mearifski sabor, Vakufsko -mearifski saborski odbor, 1909.-1945. - 300 51	-	300	51
6.	Vakufska direkcija, 1930.-1941. - 390 68	-	390	68
7.	Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo, 1930.-1941.	-	47	9
8.	Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo, 1941.-1945. -	-	49	9
9.	Muftijstva: Sarajevsko, Tuzlansko, Mostarsko, Travničko, Banjalučko i Bihaćko 1914.-1935.	-	45	9
10.	Ostalo	-	-	159
UKUPNO			1109	342

ZBIRKE

Red. br.	Naziv zbirke	Količina građe	
1.	Projekti, nacrti	741 kom.	
2.	Karte, skice, 1827.-	180 kom.	
3.	Završni računi, 1910.-1972.	svežnjeva 561	112 metara dužnih

LITERATURA

Normativni akti i drugi izvori

1. Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Bosna i Hercegovina, Beograd, 1981.
2. Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, knjiga XV-XVI, Sarajevo, 1990., knjiga IX-X, Sarajevo, 1983.
3. Časopis za suvremenu povijest, Zagreb, 2001., broj 1
4. Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, knjiga XL, 1997.
5. Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Republici Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1994, broj 1-3
6. Nacrt Štatuta za autonomnu upravu muslimanskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini, Mostar, 1909.
7. Prvi izvještaj o radu Ulema medžlisa u Sarajevu, Državna štamparija, Sarajevo, 1932.
8. Statut Islamske vjerske zajednice za područje Vakufskog sabora u Sarajevu, Štamparski zavod Veselin Masleša, Sarajevo, 1957.
9. Ustav Islamske zajednice u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, Sarajevo, 1970.
10. Ustav Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije, Državna štamparija u Sarajevu, 1936.
11. Vodič Arhiva Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1987.
12. Zakon o Islamskoj vjerskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije, Državna štamparija u Sarajevu, 1936.

Knjige

1. Aličić, S. Ahmed: Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine, Sarajevo, 1983.
2. Hrvčić, Esad: Vakuf-trajno dobro, El-kalem, Sarajevo, 2001.
3. Durmišević, Enes: Uspostava i pravni poožaj Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2002.
4. Mulalić, M. Hajrudin: Institucija vakufa u Bosni i Hercegovini, Svjetlost, Sarajevo, 2001.
5. Kreševljaković, Hamdija: Sarajevo za vrijeme austrougarske uprave (1878.-1918.), Sarajevo, 1969.

A survey of the Archive materials in the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina

The Archive of the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina is placed in the Gazi Husrev-bey Library in the street of Hamdije Kresevljakovica no. 58 in Sarajevo. The full title of the archive is "Archive of the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina". Acronym of archive is ARIZBIH.

The archive materials originated from the functioning of the organs and institutions of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina between the years 1882-1970. The amount of the materials, expressed in the length is more than 450 meters. The materials are completely preserved, arranged and accessible to the scholars and researchers. It presents irreplaceable sources of cultural inheritance of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina and Bosnians as well. Most of the materials are written in Bosnian, fewer in Osmanli, German, Arabic and another languages.

Archive materials are related to the territory of Bosnia and Herzegovina. Content wise is related to materials derived from the work and functioning of the institutions and organs of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina.

All archive materials can be divided into four periods depending of the moment of the origin. Those periods are:

The period of the Austria-Hungary administration

The period of the Kingdom of Yugoslavia

The period of the German occupation and "Independent state of Croatia"

The period of socialistic regime of Yugoslavia

Materials that originated during Austro-Hungarian period are completely preserved, composed and accessible to researchers. The language is Osmanli, Bosnian, German and Arabic. The alphabet is Latin and Arabic. Materials are related to the period from the year 1882-1918. For research one can use protocols, minutes, records, directory and other archive materials

In the Kingdom of Yugoslavia the organization of the Islamic Community remained the same as during the period of Austro-Hungarian occupation, only competency of the Islamic Community expanded to Serbia and Macedonia. Archive materials related to this period are complete. Books are in the process of arrangement. The language is Bosnian and Arabic and alphabet is Latin and Arabic. The materials are general papers and documents.

Archive materials from the period of German occupation and the "Independent State of Croatia" were scattered and damaged. Now those materials have been arranged and ready for use.

For material that originated in the period of Socialistic Yugoslavia, we can say that it is completely preserved, recorded and accessible for use.

Archive services in the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina; was established in the year 1997. Even though we have faced many difficulties working in archive, such as lack of space, lack of technical equipment, professional staff and so on, we have managed such disorderly and scattered archive holdings put in order and formed nine archive holdings and three e collections. Arranged archive holdings are: Ulema majlis, Territorial waqf commission, Territorial waqf commissariat, Territorial waqf directorate, Waqf mearif parliament in Sarajevo, Waqf-mearif department of the district of Sarajevo, Waqf head office, The office of the mufti of Sarajevo, Tuzla, Mostar, Travnik, Banja Luka and Bihac.

By settling out materials we have separated from the archive of the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina three different archive collections: 1. Collection of maps, sketches, etc, 2. Collection of projects, plans, drafts, etc, 3. Collections of closing bills of different institutions of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina.